

підключити споживачів, у будинку, квартирі, яка була передана йому за побутовими договорами, надається відчужувач або стороння житло, в тексті угоди повинна бути зазначена конкретна частина житла, де третя особа має право на життя [6].

Список використаних джерел:

1. Долинська М. С. Становлення та розвиток правового регулювання нотаріальної діяльності в Україні: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2015. 988 с.
2. Долинська М. С. Становлення та розвиток законодавства про нотаріальну діяльність в Україні: дис. ... д.ю.н. за спец. 12.00.01. Львів: ЛНУ ім. І. Франка. 2017. 465 с.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40. Ст. 356.
4. Долинська М. С. Особливості нотаріального посвідчення договору довічного утримання (догляду). *Актуальні проблеми держави та права*. 2012. Вип. 64. С. 318-324.
5. Ткаченко М. В. Суб'єктний склад договору довічного утримання. *Актуальні проблеми держави і права*. 2017. Вип. 78. С. 163-170.
6. Киряк О. Цивільне право (особлива частина): навч. посібник. 2021.

Логінова М. В.,
викладач кафедри
цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
капітан поліції

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАПОВІТУ ПОДРУЖЖЯ

Відповідно до статті 1243 ЦК подружжя має право скласти спільний заповіт щодо майна, що належить їм на праві спільної власності. Особливості даного заповіту впливають з правової форми та основ правовідносин. Правовий склад заповіту подружжя розкривається скріпленням рівноправним поєднанням майнових прав, інтересів і бажань двох осіб – чоловіка та дружини [1].

Спільність спадкових інтересів та спільність волевиявлення осіб полягають у єдиному підході до визначення спадкоємців, оскільки ч. 2 ст. 1243 ЦК України передбачено спадкування майна подружжя після смерті останнього з них особами, визначеними в заповіті. Цим заповітом закріплюється принцип свободи та спільного волевиявлення подружжя в рамках зареєстрованого шлюбу. Спільне волевиявлення виявляється станом заповіту та відношенням осіб до майбутнього спадкоємця. А оскільки свобода вибору спадкоємця збігається, то це їх справжнє бажання, їх власне переконання та їх особисті стосунки зі спадкоємцем свого майна [2, с. 76].

Вирішальне юридичне значення для посвідчення заповіту подружжя має встановлення того, що особи, які звернулися з проханням про посвідчення заповіту, є подружжям. Подружжя, на даному етапі розвитку законодавства, означає пару – чоловіка і жінку.

Термін подружжя міститься у статті 1 Сімейного кодексу України (далі – СК) [3]. Факт шлюбних відносин посвідчується нотаріусом на підставі свідцтва про шлюб, зразок якого затверджується Кабінетом Міністрів України.

Підставою для виникнення правовідносин, пов'язаних із посвідченням заповіту, є дії людей нормативного, вольового, індивідуального або навіть персоніфікованого характеру, передбачені нормами ЦК.

Відповідно до статті 34 Закону України «Про нотаріат» до нотаріальних дій, що вчиняються нотаріусами, відноситься посвідчення правочинів, одним з яких є заповіт. У главі 3 розділу II Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України визначено реквізити посвідчення та заповіту подружжя.

Основними характеристиками заповіту подружжя є: особливість складу предмета (об'єднує волевиявлення двох осіб одночасно); безперервність самого спадкового правовідношення (початковий момент виникнення правових спадкових правовідносин, часова відокремленість); захист прав другого з подружжя (накладення заборони на продаж за ч. 2 ст. 1243 ЦК), та документально підтверджене право власності на майно подружжя [2, с. 95].

Заповіт подружжя набуває сили, коли він складений з певною метою і щодо певного об'єкта. Відповідно до ч.1 ст. 1243 ЦК України подружжя може скласти спільний заповіт відносно майна, що належить їм на праві спільної власності, тобто набуте за час шлюбу або створене спільною працею подружжя, інше майно, належність якого відбувається до набуття права спільної власності подружжя за згодою сторін, наприклад за договором дарування. Крім цих двох умов, для дійсності заповіту подружжя необхідна ще одна умова, а саме спільне волевиявлення дружини та чоловіка щодо розпоряджання майном. Однак, це частково порушує традиційні уявлення про заповіт як особисту справу, коли особа на власний розсуд визначає долю свого майна, оскільки відповідно до статті 1233 ЦК України заповіт є особистим розпорядженням особи у разі смерті. Тому, заповіт подружжя, певною мірою, є виключенням із правил щодо цивільно-правового регулювання заповіту та має власні особливості [4, с. 211].

Ще одним дуже важливим моментом є те, що згідно ч. 3 ст. 1243 ЦК України за життя дружини та чоловіка кожен з них має право відмовитися від спільного заповіту [4, с. 227].

Погоджуємося з думками Кучерук К., Босак К., які вважають, що заповіт подружжя певною мірою обмежує права та обов'язки спадкоємців. Завдяки аналізу норм, передбачених законом, можна зробити висновок, що правила про обов'язкову участь у спадкуванні не поширюються на відносини, що виникли за волевиявленням подружжя, а саме:

1) у ч. 2 ст. 1243 ЦК України у разі смерті одного з подружжя участь у праві спільної власності переходить до другого з подружжя, який пережив. Це свідчить про відсутність у даному випадку відкриття правонаступництва, яке логічно пов'язане з виникненням права обов'язкової частки. Активи та майно просто переходять від одного подружжя до іншого поза правилами спадкування, так що спадкоємці першого з подружжя не набувають права спадкування;

2) у разі смерті останнього з подружжя право на спадкування мають особи, визначені подружжям у заповіті. Закон не говорить про те, що після смерті останнього з подружжя спадщина відкривається або спадкування завершується, лише передбачено, що за бажанням подружжя майно успадковують лише зазначені в ньому особи [5].

Заїка Ю. також зазначає проблему, що частина спадщини, на яку складено спільний заповіт подружжя, залишається безстроковою після смерті одного з подружжя та накладення заборони власності згідно з вимогами ЦК, якщо особа, визначена спадкоємцем у заповіті, також помре. Автор вважає, що в цьому випадку заборона на право власності повинна бути знята, а тому з подружжя, хто пережив, буде надана можливість розпоряджатися таким майном на загальних підставах. Частина спадкового майна залишається невизначеною законом у разі визнання одного з подружжя недієздатним, а другого - розірвання шлюбу. При складанні спільного заповіту подружжя не повинно бути обмеження прав обов'язкових спадкоємців, про існування яких подружжя може не знати на момент складання заповіту [6, с. 83].

Тому запровадження в законодавство такого інституту, як «спільний заповіт подружжя», є з одного боку дуже позитивним явищем, оскільки розширює спадкову правоздатність громадян, але з іншого боку створює певні протиріччя як для діяльності нотаріусів, так і для діяльності судів. Тому, на нашу думку, даний інститут потребує подальшого законодавчого реформування та внесення відповідних змін.

Список використаних джерел:

1. Маслов А. М. Проблемні питання реалізації заповіту подружжя в спадковому праві. URL: http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=685&language=ua.
2. Дзера О. В., Боброва Д. В., Довгерт А. С. Цивільне право України: підручник: у 2-х кн. (2-е вид., допов. і перероб.). Київ: Юрінком Інтер, 2004. Кн. 2. 640 с.
3. Сімейний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 21-22. Ст. 135.
4. Рябокони Є. О., Фурса С. Я., Заїка Ю. О. та ін. Спадкування за законодавством України. Коментар. Судова практика (2-ге вид., перероб. і доп.). Київ: Юрінком Інтер, 2009. 352 с.
5. Кучерук К. І. Правові проблеми складання та виконання заповіту подружжя в Україні. URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/11285/%CA>.
6. Заїка Ю. О. Спадкове право: навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2009. 352 с.